

บทคัดย่อ

นายรพีพันธ์ ยืนยาวและคณะ

โครงการการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบึงหวาย ตำบลโนนโพน และตำบลแสนสุข ซึ่งการดำเนินงานวิจัยได้มุ่งศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนในการสื่อสาร การพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ให้สามารถเป็นนักสื่อสารชุมชนในการนำเสนอข่าวสาร การผลิตและเผยแพร่สื่อในช่องทางของสื่อกระแสหลักและสื่อออนไลน์ จนเกิดรูปแบบการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมเพื่อการสื่อสารโครงการรองรับสังคมสูงวัย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งคาดว่าจะเป็นการสร้างกระแสการเตรียมชุมชนรองรับสังคมสูงวัยขึ้นในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ได้แบ่งการทำงานวิจัยออกเป็นระยะ 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การเตรียมการ ระยะเตรียมการเป็นจุดเริ่มของการค้นหาาศิเครือข่ายในพื้นที่ ค้นหาทีมอาสาสมัครนักสื่อสารชุมชน 2 ส่วน คือ นักสื่อสารชุมชนจากทั้ง 3 พื้นที่ จำนวน 21 คน และทีมสื่อมวลชนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 10 คน รวม 31 คน หลังจากนั้นจัดเวทีสร้างความเข้าใจโครงการ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการสร้างเครื่องมืองานวิจัยนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพและข้อจำกัดของการสื่อสารใน 3 พื้นที่ ส่วนระยะที่ 2 การปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แล้วนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาสู่การวางแผนการปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารชุมชนมีผู้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร 105 คน อาจจะเป็นบางคน และการปฏิบัติการผลิตสื่อในรูปแบบที่เหมาะสมโดยการทดลองการผลิตในรูปแบบต่างๆ และนำไปเสนอในช่องทางสื่อต่างๆทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ใน 3 ลักษณะ 1) รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง 2) รูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา และ 3) รูปแบบของภาพนิ่งประกอบข้อความ ส่วนระยะที่ 3 สรุปบทเรียน ระยะสรุปบทเรียนเป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการ เพื่อให้เกิดความรู้หรือบทเรียนการทำงาน และนำไปสู่การค้นพบรูปแบบที่เหมาะสมในการเตรียมรองรับสังคมสูงวัย

พบว่า มีอาสาสมัครเข้าร่วมเป็นนักสื่อสารชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อาสาสมัครนักสื่อสารชุมชนในพื้นที่ 21 คน และอาสาสมัครเข้าร่วมเป็นวิทยากร 10 คน ส่วนข้อมูลการสื่อสารในชุมชน จะมีอยู่ 3 ส่วน คือ สถานการณ์การสื่อสาร ศักยภาพ ความสามารถ และข้อจำกัด การสื่อสารของชุมชน พบว่า สถานการณ์การสื่อสารส่วนใหญ่ผู้ส่งสารจะเป็นผู้นำชุมชน และมีจิตอาสาเป็นบางส่วน เนื้อหาในการสื่อสารจะเป็นข้อมูลจากชุมชนและทางจังหวัดส่งมา โดยผ่านช่องทางที่หลากหลายโดยเฉพาะทางไลน์ และลักษณะจะเป็นการเล่าเรื่อง ส่วนศักยภาพและความสามารถในการสื่อสาร พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่จะสามารถเล่นไลน์ได้ รองลงมาเป็นการใช้เฟสบุ๊ค หอกระจายข่าวและเว็บไซต์ จะมีการใช้โทรศัพท์ครัว้อย่างน้อย 3 เครื่อง มีการจัดทำกลุ่มไลน์ เฟสประจำตำบล และที่เด่นๆ คือ มีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ รวมทั้งมีสถานีวิทยุชุมชน เนื้อหาในการสื่อสารจะเป็นการเขียนข้อความ รูปภาพ สติกเกอร์ มีการทำคลิปบ้าง และจะเป็นงานในชุมชน ส่วนข้อจำกัดในการสื่อสารของชุมชน พบว่า นักสื่อสารชุมชนยังไม่หลากหลายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงวัย ทำให้มีข้อจำกัดการสื่อสารทางออนไลน์ ประกอบกับสัญญาณโทรศัพท์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ทั่วถึง หอกระจายข่าวจุดบางจุด สถานีวิทยุชุมชนไม่ครอบคลุมพื้นที่ และยังขาดการหยิบยกประเด็นการสื่อสารออกมาเล่าเรื่องต่อสาธารณะ จากข้อจำกัดและอุปสรรคในการสื่อสาร นักวิจัยจึงได้ออกแบบและวางแผนการพัฒนาการสื่อสารชุมชน ทั้งหมด 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การอบรมในการสร้างความเข้าใจหลักการสื่อสาร การค้นหาประเด็นข่าว การเขียนเรื่องราวที่จะสื่อสาร ครั้งที่ 2 การอบรมในการสร้างความน่าสนใจของประเด็น การค้นหาประเด็น การหยิบยกประเด็น การเขียนเนื้อหาการผลิตคลิปวิดีโอ และครั้งที่ 3 การเรียนรู้

การโพสต์ ช่องทางในการโพสต์ การเขียนข้อความที่น่าสนใจ และการแนะนำช่องทางในการสื่อสารทางออนไลน์ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ผลปรากฏว่า ได้ผลิตสื่อในรูปแบบของสื่อออนไลน์ ผลิตเนื้อหาจำนวน 13 ชิ้น ภาพข่าว 28 ชิ้น และ Live สด ผ่านเฟสบุ๊ก 12 ชิ้น ได้ผลิตสื่อในรูปแบบของการเขียนบทความ 1 ชิ้น และสื่อบทข่าว 15 ชิ้น และได้ผลิตวิดีโอสรุปการดำเนินงานแต่ละโครงการเป็นวีดิทัศน์จำนวน 4 เรื่อง ส่วนรูปแบบนำเสนอในการขับเคลื่อนเตรียมรองรับสังคมสูงวัยที่เหมาะสมมากที่สุดจะเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด สะดวกในการรับรู้ รับสารมากที่สุด นั่นก็คือ อันดับที่ 1 เป็นรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวประกอบเนื้อหา เช่น สื่อบทข่าว วีดิทัศน์เชิงสารคดี และการ Live สด เป็นต้น รองลงมา รูปแบบการนำเสนอแบบภาพนิ่งประกอบข้อความ เช่น ภาพประกอบบทกลอน ภาพประกอบคำคม ภาพประกอบฉนวน เป็นต้น และมีส่วนร่วมน้อยสุดคือ รูปแบบนำเสนอเนื้อหาประกอบภาพนิ่ง เช่น ข่าว เรื่องเล่า และบทความ เป็นต้น ทุกรูปแบบใช้วิธีการนำเสนอผ่านช่องทาง ได้แก่ ไลน์ เฟสบุ๊ก เพจ เว็บไซต์ เป็นต้น